



**D. D. Emanuelis Gonzalez Tellez, In Inclyta Salmanticensi  
Academia Collegii Majoris Conchensis Alumni, &  
antiquioris vespertinæ Sacrorum Canonum Cathedræ  
propriarii Interpretis; in Pinciano Sanctæ ...**

Additis Notis uberioribus ab Historia, & Chorographia

Complectens Librum Tertium

**González Téllez, Emanuel**

**Francofurti Ad Moenum, 1690**

Caput XIV. Idem Episcopo (a) Brixiensi.

---

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74526](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74526)

charist. cap. 20. Vazquez 3. p. in 3. disput. 147. capit. 1. pluribus relatis Leander de Sacram. tract. 7. disput. 8. quest. 4. Martinez à Prado de Eucharist. quest. 74. dub. 9. Heno de Eucharist. disput. 4. sect. 2. Nullum enim extat præceptum divinum hujus mixtionis aquæ cum vino, ut perperam docuerunt Castro adversus hæreses, verbo *Eucharistia*. 7. Henric. lib. 8. summe. cap. 12. §. 4. Granados tract. 2. de Eucharist. disput. 3. n. 9. P. de Ledema eod. tract. cap. 14. n. 16. Pasqualigus disp. 91. sect. 6. & probabile dicunt Vazquez ubi supra, disput. 179. c. 2. num. 8. Nunno de Eucharist. artic. 7. num. 2. Contrarium enim, & rectius, docuerunt Suarez in 3. p. de Sacram. disp. 45. sect. 2. Leander d. tract. 7. disp. 8. q. 41. Trullench. Araujo, & Lugo laudati à Martinez de Prado in d. c. §. 2. num. 14. Nec favet contrariæ sententiæ D. Cyprian. à Gratiano relatus in cap. in sacrificando 2. de consecr. dist. 2. ubi non solum docet offerri non posse in sacrificio Missæ aquam solum, vel vinum solum; sed ait, quod si vinum tantum quis offerat, incipit esse sanguis Christi sine Christo. Ex quibus verbis deducitur, consecrationem vini sine aqua nullam esse. Nam facile textus hic exponitur, si observetur, in ipsa epistola D. Cypriani non reperiri ea verba, *sine Christo*; sed potius legi sine nobis, in hunc modum: *Si vinum tantum quæ offerat, sanguis Christi incipit esse sine nobis; si vero aqua sit sola, lex incipit sine Christo*. Quorum verborum sensus est, quod quando vinum solum sine aqua offertur, non significat passionem Christi profuisse nobis, hoc est, effusum fuisse sanguinem pro nobis, sive in utilitatem populi Christiani significati per aquam, ut interpretatur Turricrem. ibi. Qui considerat verba S. Cypriani etiam prout jacent apud Gratianum, posse eodem ferè sensu accipi: nam per Christum populus Christianus designatur juxta Apostolum 1. Corinth. 6. 12. Unde nullo modo negat Cyprianus, consecrationem vini sine aqua valere, sed tantum asserit, non posse offerri convenienter, & talivâ plenitudine mysticæ significationis. D. Thomas 3. p. q. 74. artic. 7. ad 1. Eodem modo intelligendus est textus in cap. cum omnes 7. de consecr. dist. 2. in illis verbis: *Non potest calix Domini esse aqua sola, aut vinum solum, nisi utrumque sibi miscetur*. Quæ verba referenda sunt ad necessitatem ex præcepto Ecclesiastico, ob prædictam significationem. Nec etiam favet contrariæ sententiæ canon 4. Concilii Aurel. 4. ubi postquam statuerunt PP. vinum aquam miscendum esse secundum Apostolicam traditionem, eam rationem adjiciunt: *Quia sacrilegium judicamus aliud offerri, quam in mandatis sacratissimis Salvator instituit*. Ex quibus manifestè deducitur, hanc mixtionem aquæ cum vino, non ex humana, sed divina institutione provenire. Nam respondetur, quod cum Dominus noster aquam vino miscuerit, & tali factio exem-

plum relquerit Ecclesiæ, quæ illam mixtionem aquæ fieri statim præcepit, lato modo appellatur hæc institutio divina, quia exemplo Domini facti statuta fuit: quomodo etiam accipio textus in cap. in sacramento, ubi hanc mixtionem traditionem divinam PP. Concilii Carthag. appellant, ut etiam D. Ambrosius in proem. libri de Spiritu sancto, pedum lotionem, Dominicam traditionem dicit, quia ad Christi exemplum in Ecclesia fieri solet.

Unde Pontificem posse dispensare, ut presbyter offerat Missæ sacrificium absque admixtione aquæ, resolvit Diana part. 8. tract. 1. re. sol. 12. aqua autem, quæ miscetur, debet esse in parva quantitate, ut in præsentibus docetur, & supponit Innocentius in cap. cum Martia, §. quævisisti, hoc it. ubi probabiliorum esse docet opinionem eorum, qui asserunt, aquam converti in vinum, & vinum in sanguinem: quod fieri nequiret, nisi modica aqua immisceretur, ut definitum fuit ab Eugenio IV. in Decreto de unione Armen. ibi: *Materia est panis triticus, & vinum de vite, cui ante consecrationem aqua modicissima admisceri debet*. Quo decreto derogatum credo canon 19. Concilii Tribur. supra relato, ubi cavebatur, ut tertius pars aquæ cum vino admisceretur. Illustrant Vazquez supra, disput. 177. cap. 2. Lugo de Eucharist. disput. 4. num. 38. Leander dicit. disput. 8. quest. 48. Martinez à Prado dicit. quest. 74. dub. 9. §. 3. per totum. Unde rectè improbat Honorius abulum presbyterorum Upsallens. qui aquam in majori quantitate offerrebant. Illud tamen in præsentibus non omitam, Græcos aquam calidam vino olim permiscuisse, ut refert Nicolaus Cabasilas in expositione liturgiæ, sic scribens: *Convocatis ad sacram cenam fidelibus, ipse primum est ejus particeps, & quotquot sunt ejusdem ordinis, & quicumque sunt ministri altaris, aqua calidâ prius in calicem injectâ, ad significandum sancti Spiritus ad Ecclesiam descensum*. S. Germanus Patriarcha CP. in theor. rerum Eccles. ibi: *Dyscus liturgica est, in qua corpus Domini componitur à sacerdote, & Diacono, qui sunt Joseph, & Nicodemus. Aqua vero demonstrat eam, qua fixa è latere Christi: at per calorem significat fervorem sancti Spiritus; per albedinem vero sinceram fidem. Accedit testis luciplex auctor divinus mysteriorum ante consecrationem liturgiæ, quam rom. 6. Biblioth. veterum, PP. insertam legimus. In ea enim ita scriptum est: *Cum autem signaturus est panes, dicit: Et sus hunc panem, singulari numero, quemadmodum unus est Christus; cum elevaturus est, omnes simul elevat. Sic partitur oblatum primum panem, & partem ponit in sacrum calicem, & infundit aquam calidam, ut moris est*. Illustrat Vicecomes volum. 3. de ritibus Missæ, lib. 2. cap. 20.*

## CAPUT XIV.

## Idem Episcopo (a) Brixienfis.

**L**itteras tuas recepimus continentes, quod cum super excessibus Magistri Mauri presbyteri Ecclesiæ sanctæ Brigidæ Brixienfis, juxta debitum officii pastoralis inquires, (b) confessus est, quod cum quadam die hostiam, & calicem non haberet, in pane (c) fermentum

(c) fermentato, & in scypho (d) ligneo, astante populo solennia celebrare præsumpsit; quare ipsum suppositum perpetuo interdicto, consulens, ut in aliqua Ecclesia regulari mutaret in melius vitam suam. Postmodum autem illo coram ven. f. n. Ostiensi Episcopo, tunc Apostolica Sedis Legato, ut secum misericorditer ageret, supplicante, idem ad celebrationem divinorum presbyterum restituens memoratum, super suspensione beneficii causam sancti Salvarotis, & sancti Luca Præpositis Brixien. delegavit, qui ad beneficium restituerunt eundem. Deinde verò reversus de patribus transmarinis, intellecto quod prædicta Ecclesia per malitiam dicti Magistri multipliciter lædebat, inquisitionis officium iterans, ex eius confessionibus inventi, quod idem sine (e) igne, & aqua sacrificare præsumpsit: quare quid de ipso agendum sit, nostro petiisti edoceri responso. Cùm igitur vel ex aperta malitia, vel ex nimia desipientia peccasse probeatur, f. r. m. quatenus si præmissis veritas suffragatur, officio & beneficio, sub. app. obst. perpetuò ipsum privet.

## NOTÆ

(a) **Brixien. si.** Ita etiam legitur in quinta Compilationone, sub hoc tit. cap. 6. & suppleendum est, *Bertholdo*, qui temporibus Honorii III. Brixiensem regerat Ecclesiam. De Brixien. Ecclesia egi in cap. tua, de procurat.

(b) **Confessus.** Sed si confessus fuit excessus, presbyter hic non rectè penam ordinariam depositionis punitur; siquidem mitius punitur qui se defert, & sponte delictum fateatur, cap. *innovuit, de elect. l. quisquis, in fine, C. ad leg. jul. Majest. l. 1. C. qui se deserunt, l. non omnes, §. final. ff. de re milit.* Tiraquellus de penis temper. caus. 9. num. 1. Seneca lib. 10. declamat. 3. ubi confessio, ibi remissio. Cui difficultati respondendum est, principium illud procedere in eo, qui sponte confessus sit, non verò in ipso iudicio, metu probationum: unde cùm in presenti casu Episcopus Brixien. per inquisitionem procederet ad inquirendos excessus à Mauro presbytero admittos, etsi ipse de eis convictus in iudicio illos fateretur, deponi debuit, cùm non minus puniatur, qui in iudicio confessus est, quam convictus; inamò iustius, siquidem propria confessio est optima probatio, l. cum te, C. de probat. l. cum à matre, C. de R. F. l. generaliter, C. de non numer. pecun. cap. per tuas, de probat. probavi jam in cap. 1. de confessis.

(c) **Fermentato.** Certum est, materiam remotam sacramenti Eucharistia esse panem, & vinum, cap. non oportet 4. de consecr. dist. 2. cap. firmiter, §. una verò, de summa Trinit. cap. cum Marthe, hoc ut. panemque debere esse coctum, compositum ex farina, & aqua, & farinam debere esse triticeam, cap. in Sacramento, de consecrat. dist. 2. Trident. sess. 13. de Sacram. cap. 4. veluti qua conficitur ex *Candial, Rubion, Rojo, Alabes, Membrilla, Arisuegro, Tojera*, ut probant latè Moralista de hoc Sacramento agentes, congesti à Lugo de Eucharist. disput. 9. sect. 9. Trullench. & alii congesti à Hieronymo Garcia in summa, tract. 3. dub. 4. puncto 3. Unde farinam confectam ex grano non triticeo, non esse sufficientem materiam ad consecrationem, ipsi docent, veluti farina confecta ex leguminibus, fabis, ciceribus, castaneis, avena, hordeo, milio, maïsio, lolio, farre, odica. Dubia autem materia est farina ex spelta, zeapham, sive centeno à millione; in qua qui consecraverit, peccabit lethali-ter. D. Thomas 3. p. q. 75. artic. 3. plures, quos referunt Leander de Sacram. Euchar. disput. 18. Trullench. eodem tract. lib. 2. cap. 1. dub. 1. Garcia D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. III. Pars II.

*difficult. 9. p. 1.* Utrum panis triticeus, qui pro materia remota sacramenti Eucharistia desideratur, debeat esse azymus, vel fermentatus, controversum est. Græci, ut Euthymius in cap. 26. *Matthæi*, Nicephorus Calixtus lib. 1. *hist. cap. 23.* censuerunt panem fermentatum consecrandum esse, adeo ut si consecratio fiat in pane azymo, effectum non habeat; ideoque Romanæ Ecclesiæ ministros azymistas vocant. Latini verò in pane azymo consecrandum esse docent; & hanc diffensionem utriusque Ecclesiæ agnoverunt Baronius tom. 2. *annal. anno Christi 198. §. 15.* Vazquez 3. p. in 3. *disputat. 174. num. 1.* Viccomes volum. 3. de ritibus Missæ, lib. 2. cap. 9. Calvinus, Kemnitius, & Lutherus existimant, quæstionem hanc parvi momenti esse, atamen opinionem Græcorum probant. Catholici Græci etiam in varias distrahunt sententias, quas referunt Vazquez d. *disp. 174. cap. 2.* Espenceus de *adorat. Eucharist. cap. 8.* Bellarminus de *Eucharist. lib. 4. cap. 10. §. 11.* Qui autem fermentati panis usum probant, sequentibus utuntur fundamentis. Primum est; nam translato sacerdotio caeremoniæ veteris legis sublata fuisse, cap. *translato*, ubi probavi, de *constit.* Sed ex instituto veteris legis panis azymus in sacrificiis usitatus erat: ergo in lege gratiæ censetur interdictus. Secundum; nam juxta probabilem sententiam Christus Dominus Pascha celebravit, & instituit Sacramentum Eucharistia X. V. Lunæ primi mensis, id est Martii, primâ vespere illius diei, ut probat Basil. Legion. in *quodlibet de Anno typico, cap. 10. cum sequent.* eo autem tempore pane fermentato uti debuit, ut legis præceptum relatam in cap. 23. *Levit.* exequeretur: ergo in sacrificio Missæ pane fermentato, non azymo uti debeamus. Denique in cap. 4. *Amos*, scriptum est: *Sacrificate de fermentato laudem.* Ergo quia in pane fermentato sacrificium Missæ offerendum est.

His tamen omissis sententiis, pro vera, & catholica doctrina agnoscenda sequentes conclusiones notandæ sunt. Prima est, quod tam panis azymus, quam fermentatus sufficit ad constituendum Eucharistia sacramentum, ut probatur expressè ex Eugenio IV. in Concilio Florentino, in decreto de unione Armen. §. *Item in azymo.* Leone IX. in *epist. 1. adversus præsumptiones Michaëlis Archiepiscopi. CP. cap. 5.* & ex Catechismo Pii V. & aliis auctoritatibus congestis à Saarez 3. p. de *Sacram. disput. 44. sect. 3.* Vazquez dicta *disput. 174. cap. 3.* quod etiam firmatur rationibus. Prima, nam ex communi usu panis verus uterque dicitur, quia constat ex farina

frumenti coagmentata aqua elemntari: ergo sufficit ad materiam remotam hujus Sacramenti. Secunda, quia Christus Dominus in pane azymo consecravit; nam Pascha celebravit quando ceteri Judæi, ut constat *ex cap. 26. Matthei, cap. 14. Marci, & 22. Luca:* & Sacramentum hoc instituit in postremis vespers XIV. Lunæ, ut rectius probant Franciscus Ribera *lib. 5. de Templo, cap. 3.* Vazquez ubi supra *disput. 172. cap. 3.* Suarez *dicta sect. 3.* Prado *de Eucharist. quest. 74. dub. 6.* Eo verò tempore pane azymo uti debuit juxta præceptum relatum *Levitic. cap. 23.* quod Illustrat Novarinus *in Agno Eucharist. cap. 11. & 12.* Et certum est, Christum Dominum usum fuisse pane azymo in institutione hujus Sacramenti; siquidem illud instituit in ultima cœna, die videlicet XIV. Lunæ, & ab hac vespere incipiebat solennitas Paschæ diei sequentis; in qua quidem die à præcedente vespere prohibitum fuit Judæis quicquam panis fermentati in domibus habere. *Exodi cap. 12. vers. 7.* unde consequens est, Christum Dominum non fuisse usum in illa cœna pane fermentato, sed azymo, ut ratiocinantur D. Thomas *in 4. dist. 11. quest. 2. art. 2.* Innocent. III. *lib. 4. de myst. Missæ, cap. 4.* & eo argumento pro adstruendo Latinorum usu utuntur Leo I. & Gelafius, ut referunt Nicolaus I. *epist. 42.* Hadrianus II. *epist. 9.* quas refert Baronius *tom. 11. anno 1054. cap. 11.* Crespetius in *summa, verbo Eucharistia sub azymo:* qui Græcos hæreticos, ac schismaticos appellat, quia asserebant, Sacerdotes Latinos errare celebrando in pane azymo. Secunda conclusio est, quod etiam uterque panis idoneus sit ad consecrationem; congruentior tamen est panis azymus, quo utitur Ecclesia Latina, quam fermentatus; tum quia Christus Dominus eam materiam usum fuit: tum quia ab Apostolis Ecclesia usum hunc accepit, & panem azymum sacris mysteriis destinavit, tam Græcis, quam Latinis, licet postea serpente errore Ebionitarum Ecclesia Græca hunc morem omiserit. Epiphanius *heresi 30.* Tandem, nam panis azymus nec rectius, & proprius representat mysterium, quod sub se continet; denotat enim puritatem & sanctitatem corporis Christi: item & puritatem, quam debent habere qui accedunt ad hoc sacramentum, juxta illud D. Pauli *1. ad Corinth. cap. 5. Pascha nostrum immolatus est Christus; itaque epulemur in azymis sinceritatis, & veritatis.* Siquidem azymus nullam omnino patitur corruptionem, fermentatus verò hoc ipso, quod fermentatur, aliquo modo corrumpitur, & alteratur. Ex his assertionibus inferitur, tam Græcis sacerdotibus, quam Latinis permisum esse juxta Ecclesiæ suæ ritum consecrare, immò aliter consecrantem peccare lethaliter, & graviter puniendum esse, ex præsentis textu, & decreto Eugenii supra relato: nec prætextu necessitatis, quia videlicet Missa celebrari non possit, aut infirmus sine viatico decedat, non potest Latinus in pane fermentato, aut Græcus in pane azymo celebrare, ut resolvunt Vazquez, & Suarez *ubi proximè.* Deinde etiam controversum sit, an Sacerdos Ecclesiæ Græcæ, qui ad Latinam pervenit, velè contra, in sacrificio Missæ observare debeat ritum Ecclesiæ suæ, an illius, in qua celebrat; & in ea questione teneat Ledesma *in 4. p. 1. quest. 15. artic. 4. dub. 2.* ritum ejus Ecclesiæ esse observandum, in qua conficitur sacramentum, ex regula

textus *in cap. illa consuetudo, 12. dist.* idque alii existiment procedere, sive is factus sit incolæ regionis illius, sive peregrinus adhuc maneat, quia statuta provincia ligant etiam forenses, & advenas. In hac tamen re duo casus separandi sunt. Primus est, ubi Clericus Ecclesiæ Græcæ in Latinam domicilium transfuit animo perpetuò manendi, & vivendi more Latino: quo casu in pane azymo debet consecrari, & in omnibus aliis observationibus ritum Ecclesiæ Latinæ adimplere; nam ejus Provincia mores quisque sequi debet, in qua ipse degit. Secundus est ubi clericus unius Ecclesiæ ad aliam venit negotii causâ, aut peregrinationis: quo casu etiam quoad observationem festorum dierum, & jejuniorum ejus consuetudinem sequi debet, *d. cap. illa, junctis his quæ adducunt Covarr. lib. 4. variar. cap. 20. num. 8.* Suarez *tom. 1. de relig. lib. 2. de diebus festis, cap. 13.* quoad consecrationem tamen Eucharistiæ ritum propriæ Ecclesiæ debet observare. Vazquez *d. cap. 3.* Suarez *ubi proximè:* non autem dicitur illa propria Ecclesiæ, in qua quis obiter, & veluti pertransennam degit; sed illa potius, cujus regulis, & legibus vivit. Prosequuntur latius Diana *3. p. tract. 6. resol. 99. & part. 10. tract. 16. resol. 39.* P. Henao *de Eucharist. disput. 4. in princip.* Martinez à Prado *d. 9. 74. de Eucharist. dub. 7.* Macedo *de clavibus Petri, lib. 3. cap. 15.*

Supereft tandem respondere argumentis supra adductis, quibus suadebatur, in pane azymo consecrari non posse. Non enim obstat primum ex eo deductum, quia ritus Judæorum lege Evangelicâ sublatus instaurari videatur, cum dies celebrationis Paschæ mutaretur tam à Græcis, quam à Latinis, ne fieret XIV. Lunæ, ne ita conveniret Pascha nostrum cum Pascha Judæorum, ut notavit Vazquez *dicta disput. 174. cap. 4. num. 34.* Nam respondendum est cum Anselmo *in tract. de pane azymo*, Ecclesiam Latinam non ideo pane azymo uti, ut veterem legem & ejus ritus observet; sed potius ut imitetur Christum, qui in prædicto pane consecravit, alioquin nec fermentato uti posset, cum & ille in sacrificiis veteris legis in usu esset, *cap. 7. & 23. Levitic. Nec adhuc obstat quod de mutatione Paschæ dicebamus; hæc enim mutatio, ut ait D. Ambrosius *epist. 83.* ideo facta fuit, ut jejunium celebraret Ecclesia feriâ sextâ, quâ Christus passus est in memoriam passionis illius; & ut festum Paschæ die Dominica celebraretur in memoriam resurrectionis; cum ex tunc in perpetuum celebritatem consecrata fuerit: hoc autem fieri non posset, si in ipsa XIV. Lunæ festivitas prædicta celebraretur, cum ob mutationem temporum in unam diem hebdomadæ uno anno incidat; in diversam verò in alio. Nec obstat auctoritas Amos, cui respondet Anselmus *ubi supra*, conjungenda esse illa verba cum præcedentibus, ubi sic legitur: *Venite in Galgalam, & impiè agite, & sacrificiate de fermento laudum.* Ita ut contineant ironiam alloquutionem, & in illis magis exprobratur mos sacrificandi in fermentato, quam admittatur. Manet ergo, panem azymum in sacrificio altaris apud Latinos offerendum esse juxta formam præscriptam à PP. Concilii Tolet. *can. 6.* ibi: *Delatum est quod in quibusdam his partibus quidam Sacerdotum parvis honorantia impliciti, parvis temerario ausu provocati non panes mundos, & ex studio preparamos supra mensam**

mensam Domini in sacrificio offerant, sed passim quo modo unumquemque, aut necessitas impulerit, aut voluntas coegerit, de panibus suis usibus preparatis crustulam in rotunditatem auferant, eamque super altare cum vino, & aqua pro sacro libamine offerant. &c. Temeritati huic, aut nescientia cupientes terminum ponere, id unanimitatis nostrae delegit conventus, ut non aliter panis in altari Domini sacerdotali benedictione sanctificandus proponatur, nisi integer, & nitidus, qui ex studio fuerit preparatus; nec grande aliquod, sed modica tantum oblata, secundum quod Ecclesiastica consuetudo veniat. Ubi panes mundos pro probis, & bonis PP. apposuerunt, ut Imperatores Valens, & Valentinianus in l. s. C. Theodos. de annon. civ. & pane gradili: ibi: *Crisis Romanus, qui viginti panibus sordidis, qui nunc dicuntur Ardeniensis, quinquaginta nuncios comparabat, triginta & sex uncias in encellis sex mundis sine pretio consequatur.* Quam explicat Samuel Petrus ad jus Atticum lib. 4. tit. 10. fol. 385. Unde merito in praesenti beneficio privatur presbyter Latinus, qui in pane fermentato consecrare ausus fuit. Illud omittendum non duxi, quod licet in Ecclesia Latina panis consecrandus debeat esse azymus, benedicendum tamen, ut mittatur per parochias vice eulogiarum, panis fermentatus admittitur, quia ad probandam fidelium communionem sufficit hic panis fermentatus benedictus: de quo pane benedicto accipiendi sunt Innocent. I. epist. 1. cap. 5. ibi: *De fermento, quod die Dominico per titulos mittimus, superius nos consulere voluisti, cum omnes Ecclesiae nostrae intra civitatem sine constitutione, quarum presbyteri, quia die ipsa propter plebem sibi creditam nobiscum convenire non possunt, idcirco fermentum a nobis consecrum per acolytos accipiunt, ut se à nostra communione maxime illa die non iudicent separatos: quod per parochias fieri debere non puto, quia non longè portanda sunt sacramenta, nec nos per cetera diversa constituta presbyteris destinamus, ut & presbyteri eorum conficiendorum jus habeant, atque licentiam.* Damasus in vita Melchiadis, apud Ivonem p. 2. Decreti, cap. 63. ibi: *Melchias fecit, ut oblationes consecratae per Ecclesiam ex consecratu Episcopi dirigerentur; quod declaratur fermentum.* Liber Pontificalis apud eundem Ivonem ibidem, in illis verbis: *Siricus constituit, ut nullus presbyter Missas celebraret per omnem hebdomadam, nisi consecratum Episcopi loci designati susciperet declaratum, quod nominatur fermentum; & ut Manichaei non participarent cum fidelibus communionem quia ore pollute non liceret sanctum corpus Domini communicare usque ad ultimum diem, quo viaticum acciperet.* Quae auctoritates accipiendae sunt de pane benedicto, non verò de consecrato in sacrificio Missae, ut notavit Severinus Binius in notis ad vitam Melchiadis.

(d) *Scypho ligneo.* Scyphus vas ad potandum apud antiquos erat, de quo in l. in rem. §. si quis, ff. de rei vindic. l. signi. §. 1. ff. ad exhib. l. sed si meis, in princip. ff. de acquir. dom. Virgil, 8. Aeneid.

Et sacer implevit dextram scyphus.

D. Ambrosius lib. 3. hexaemer. cap. 8. scyphum lilio similem fuisse scribit his verbis: *Considerate lilia agri, quatenus sic candor in foliis, quemadmodum stipata ipsa folia ab imo ad summum videantur asurgere, ut scyphi expriment formam.* Olium

lignici scyphi erant, postea aurei, & argentei, l. Seja, ff. de auro & argent. Scyphum pro calice acceperunt Plinius lib. 32. cap. 2. Suetonius in Nerone, cap. 47. & notavit Pancirolo lib. 1. var. cap. 58. Sed ut excessum hujus presbyteri Brixienfis depositione dignum agnoscamus, praecienda sunt aliqua de calicis materia, ulu, & antiquitate in sacrificio Missae. Et primum sciendum est, calicis vocem à materia, ex qua olim vasa conficiebantur, deductam esse, existimasse D. Isidorum lib. 20. orig. cap. 5. ibi: *Calices, & calathi, & cetera poculorum genera antea ex ligno facta, inde & vocata: Graeci enim omne lignum Kalon dicebant.* At Varro hoc poculi genus ita dictum vult, quod veteres eo aquam calidam biberent. Aliter ex festo etymon hujus vocis illustrat Saufay in Panopl. Sacerd. lib. 8. cap. 1. Utunque sit, constat in sacris, & prophanis litteris accipi pro poculo majori, majorique vase. Genesis cap. 40. vers. 11. & lib. 3. Regum, cap. 7. apud Cicronem lib. 2. Tusci. cap. ult. ibi: *Quid hic calix mulsi?* Plautus scena 3. act. 4. ibi: *Olas, calicesq, omnes confregit, nisi quae modicae erant.* Aliqui tamen calices parviorerant, unde caliculi nomen inolevit, quo & usus est Cato de re rustica cap. 108. ibi: *Vinum si vobis experitis, duraturum sit, necne, polentam grandem, dimidiunt acerabuli in calculum nostrum indito.* Frequentius in sacra pagina ponitur calix pro ipso potu, ut apud Isaiam cap. 51. vers. 17. *Bibisti de manu Domini calicem ire ejus: usque ad fundum calicis foporis bibisti, potasti usque ad feces.* Et cap. 25. *Hieremias: Accepi calicem de manu Domini, & propinavi cunctis gentibus, ad quas misit me Dominus.* Et cap. 10. *Matthaei, vers. 42. ibi: Calicem aquae frigidae.* Et Luca cap. 22. vers. 20. *Hic calix novum testamentum est.* Ubi aperta metonymia est, quae continens ponitur pro contento; nec enim vas ipsum Novum Testamentum erat, sed poculum ipsum; immò potius in calice contentus sanguis, licet Domini, Novum erat Testamentum. Unde apud Matthaeum legimus cap. 26. *Christum accepto calice, gratisque actis dixisse: Hic est sanguis meus Novi Testamenti.* In Christianorum tamen sacris obvia est calicis mentio apud primos Ecclesiae PP. ut in Liturgiis sancti Jacobi, & S. Marci: D. Paulum 1. ad Corinth. cap. 10. D. Clem. lib. 8. cap. 15. & epistol. 2. ad Jacobum: quorum, & aliorum SS. PP. verba refert Vicecomes volum. 4. de ritibus Missae, lib. 6. cap. 8.

Hucusque de nomine, & antiquitate calicis: nunc ad ejus materiam accedamus. Et primis Ecclesiae saeculis calices, & fictiles, & ligneos fuisse, auctoritatibus, & rationibus probatur; nam Ecclesia illis primis saeculis adeo paupertate premebatur, ut pretiosis calicibus comparandis illi facultates non suppetere, & cavendum erat à Gentilium invidia, ob quam non licebat nova & sumptuosa sacrificii vasa constare, ne eorum fama ad illos perveniret. Non tamen rectè his rationibus aliam adjungit Vicecomes d. lib. 6. cap. 9. quia videlicet Christus Dominus vinum consecravit, dum Eucharistiam instituit, in calice ligneo; nam potius fuisse ex pretioso lapide, agatha videlicet, probat Saufay lib. 8. Panopl. Sacerd. vel chalcedonio, quem in majori Ecclesia Valentinae civitatis, vulgò *Valencia del Zid*, asservari tradunt Scolanus decad. 1. hist. ipsius urbis, Didacus Guzman p. 1. de excel. sacrif. legis Evangel. cap. 11. Salmeron tom. 9. in Evangel. tract.

tract. 10. pag. 77. Barradas tom. 4. in Evangel. lib. 2. cap. 11. Fagundez in 1. precept. Eccles. lib. 3. cap. 21. num. 15. Herrera lib. 1. de carem. Missa, cap. 26. Illefcas in histor. Pontif. lib. 5. cap. ultum. Saulay ubi supra, alii plures relati à P. Henao tom. 2. de sacrif. Missa, disput. 26. sect. 1. num. 7. Auctoritatibus etiam idem firmatur Concilii Tribur. relati in cap. vasa, de consecr. dist. 1. & Radulfi Tungrensis de canonic. obs. propos. 23. ibi: *Ab initio siquidem, cum adhuc esset novella Ecclesia, Apostoli cum sanctificatione crucis, & oratione Dominica, prout in quibusdam scripturis veteribus reperitur, & in quotidianis vestibus, & ligneis calicibus celebrabant.* In vita S. Benedicti Amianensis legitur: *Vasa ad sacrificandum corpus volebat esse argentea, siquidem primum fuerunt lignea, deinde vitrea, sic tandem ascendit ad stannea.* Probant Baronius anno 216. Corjolanus in Breviario, anno 203. § 813. Sed abrogatus fuit usus ille calicis lignei, sive propter sacramenti dignitatem, sive propter ligneæ materiæ raritatem, quæ sanguis imbibi poterat, & cœperunt usu venire calices vitrei, ut constat ex Tertul. de pudicitia cap. 7. ubi ait: *At ego pastoris ejus picturam haurio, qua non potest frangi.* Quo loco alludit Septimius ad veterem morem, quo pastor ovem humeris gestans in calicibus pingebatur, ut ibi observavit Ambianus observ. 1. ex D. Hieronymo epist. 4. ad Rusticum, ubi de B. Exuperio Episcopo Tolofano agens ait: *Nihil illo durius, qui corpus Domini canistro vimineo; calicem portat in vitro.* Plura Baronius anno 216. num. 13. Novarinus in Agno Eucharist. cap. 95. Vitreum quocumque calicem adhibebant S. Donatus, ac etiam S. Vinocus, ut in utriusque actis legimus. Epiphanius hæres. 34. & hoc instituisse Zephirinum. Damafus, & Platina in ejus vita tradunt, & refertur in d. can. 18. Concilii Tribur. ibi: *Zephirinus XVI. Romanus Episcopus patenis vitreis Missas celebrari constituit.* Et probant Severinus Binius in notis ad ipsius vitam. Corjolanus d. anno 203. Baronius in Martyrol. die 7. Augusti: licet contrarium teneat Saulay in Panop. Sacra. dicto cap. 4. artic. 1. & 2. eo levi fundamento motus, videlicet, quod si Zephirinus id statuisset, PP. Concilii Provincialis in cap. ut calix, de consecr. dist. 1. non statuisset contra Apostolicam legem, ne in calicibus vitreis Missæ sacrificium celebraretur, sed in argenteis; nam cum jam antea id constituisset Urbanus, ut refertur in d. can. 18. Concilii Tribur. potuerunt PP. Synodi Rhemenfis juxta Urbani constitutionem statueri, ne in calice vitreo Missæ sacrificium celebraretur. Omisiss ergo calicibus vitreis, & ligneis, cœperunt usu venire argenti, & auri, ut constat ex Prudentio in hymno Divi Laurentii, ibi:

*Argenteis scyphis ferunt  
Fumare sacrum sanguinem,  
Auroq; nocturnis sacris  
Astare fixos cereos.*

Itaque Damafus in Pontific. de Sylvestro, Constantini liberalitatem commendans refert, quod Basilicæ B. Petri donavit calices aureos tres, cum gemmis prafinis 45. pensantes singulos libras 12. metretas argenteas duas, pensantes libras ducentas: calices argenteos 20. pensantes singulos libras 10. Nec ita multo post Tertullianum, hoc est tempore S. Cypriani, qui sancto Laurentio aequalis fuit, sacra vasa argentea fuisse refert

D. Ambrosius lib. 2. offic. cap. 18. Vasorum item aurei, & argentei mentio extat in can. 63. Concilii Nicæni. translato ex Arabicis: & apud Optatum lib. 1. Augusti. epist. 165. Et Hormilda Pontifex epist. 73. ait: *Suscipimus calicem aureum, & gemmatum, patenam argenteam, & alium calicem argenteum.* Et Gregorius Iuron. lib. 3. hist. Franc. cap. 10. ait: *Childebertus Rex inter reliquos thesauros ministeria Ecclesiarum pretiosissima donavit; nam 60. calices, 15. patenas, 20. Evangeliorum capsas detulit. omnia ex auro puro, & gemmis pretiosis ornata.* Illustrant Baronius in Martyrol. die 7. Augusti. fol. 332. Ambianus ad Tertul. de pudicitia, cap. 6. obs. 1. Severinus Binius in notis ad Zepherinum. Cassinate ad Laetantium lib. 2. cap. 4. Monchiac. de sacr. Miss. lib. 3. cap. 6. Viccomes d. lib. 6. cap. 10. per totum. Unde prohibiti fuerunt calices ex alia materia. Leo IV. in epistola per Provincias missa presbyteris legenda, ibi: *Nullus in ligneo, plumbeo, aut vitreo calice audeat Missam agere.* Innocentius IV. anno 1254. apud Bzovium inquit: *Unquique Sacerdos in auro, vel argenteo saltem, aut saltem stanneo calice sacrificet.* S. Ildorus in epist. ad Redemptum. Concil. Covancense anni 150. tit. 3. statuit: *Ut Sacerdotes non sacrificent cum calice ligneo, vel fictili.* Londinense anni 1175. similiter decrevit, ut non nisi in calice auro, vel argenteo consecraretur, prohibetque ne aliquis Episcopus stanneum calicem amodo benedicat. Unde in capitulis Hincmari, relatis tom. 22. Concil. Regie edit. pag. 512. jubentur presbyteri inquirere, quo ex metallo sit calix, & patena; aut quâ diligentia custodiantur. Et Petrus Damianus epist. 26. conqueritur, quod nonnulli circa sacrarum utilitatem tanta negligentia sunt, & tam segnis incuria, ut stanneos, ut etiam supparis ejuscumque metalli calices longo situ icabredinis inhorrescere patienter aspiciant. An verò hodie calices stannei, vel ex ære, vulgo bronzæ, ex cupro, Hispanicè cobre, orichalco, Hispanicè laton, ò azophar, possent ad sacrificium Missæ adhiberi, disputant Lugo de Eucharist. disput. 20. sect. 4. Martinez à Prado quest. 83. dub. 18. §. 4. P. Henao tom. 2. de sacrif. Missa, disput. 26. sect. 1. Christ. Lup. ad can. 2. Concilii Epes. Amplius ultra congruum metallum desideratur in calice consecratio Episcopi cum chrisma: unctione, ut supponitur in cap. sacratas 25. cap. non liceat 31. 23. dist. cap. in sancta 41. de consecr. dist. 1. cap. unic. in fine, de sacra unctione. Apud D. Hieronymum in epist. ad Theophilum Alex. Episc. ibi: *In opere tuo utilitatem spectavimus Ecclesiarum, ut discant qui ignorant, eruditus testimonio scripturarum, quâ debeant veneratione sancta suscipere, & altaris Christi ministerio deservire, sancta velamina. & cetera, quæ ad cultum pertinent Domini passionis, non quasi inania, & sensus caventia, sanctimoniam non habere.* Latè probant Azor, Fagundez, & alii relati à Barbola de jure Eccles. lib. 3. cap. 2. num. 8. Suarez, Lugo, & Tamburinus apud Henao d. disput. 26. sect. 4. num. 63. qui resolvit clericum calice non consecrato utentem in sacrificio Missæ, ab officio, & beneficio esse suspendendum; unde rectè in præfenti Honorius III. decrevit presbyterum Brixensem, qui tot excessus circa sacrificium Missæ admittit, deponendum esse ab officio, & beneficio.

(e) Igne.] Lampadum, cereorum, seu luminarium usum, non simpliciter ad tenebras pelendas,

lendas, sed ad celebritatem, ad lætitiã, ad religionem, tam Judæos, quàm Gentiles communem habuisse, latè probant Ælius Schedius de *Diis German.* cap. 28, per tot. Simon Majolus *dier. canicul. verbo ignis, fol. 281.* Stuckius de *sacris. Gentil. fol. 102.* P. Pinto in *Cantica lib. 1. cap. 2. vers. 11. fol. 161.* Kochier in *face hist. cent. 2. cap. 1. 18. & 58.* Salazar in *hist. Gadit. lib. 3. cap. 9.* Ambian. ad *Tertul. de idololatr. cap. 25. observ. 2.* Sherlogus *tom. 2. in cantica. vestig. 13. scilicet. unice.* Avendanno de *metu lib. 2. cap. 38.* Calfanete in *notis ad Lactantium, lib. 6. infra. cap. 2.* & supponitur in *can. 70. Apost. dum ita caveatur: Si quis Christianus oleum ad sacra Gentilium, aut synagogam Judæorum in festis eorum detulerit, aut lucernam incendit, à communione excludatur.* A quibus non mirum, si in Ecclesiam Catholicam facillè usus luminarium dimanarit, & in sacrificiis, & divinis officiis lucernæ jam ab Ecclesia cunabulis adhibeantur, instituto ordine acolytorum ad luminaria accendenda, juxta Concil. Carthag. 4. *can. 6.* relatum in *cap. acolytus, 13. dist. ibi: Ut sciat se ad accendenda luminaria mancipari.* Eundem usum luminarium in Ecclesia jam à primis ejus sæculis probant Damafus Papa in *vita Sylvestri.* Cyrillus Hierosolymit. *orat. in occurfu Domini, ibi: Latè hodie lampades ornemus, tanquam filii lucis; caras veras lucis Christo offeramus, quoniam lumen ad revelationem Gentium apparuit; ideo lumina ex homine supra nivem resplendeamus.* Nazianz. *orat. 40.* Gregorius Magnus *lib. 12. epist. 9.* *Utile judicamus eandem missam, quæ ad aquas salvas nuncupatur, cum omnibus fundis suis deputare luminaribus Ecclesie S. Pauli.* Gregorius Turon. *lib. 5. hist. Franc. cap. 11.* de Baptismo quorundam Judæorum agens ait: *Flagrabant cerei, lampades resplendebant, albicabat tota civitas de grege candidato.* Idem *lib. 8. cap. 10.* de translatione cadaveris Clodovei, ibi: *Convocato igitur Episcopo civitatis cum Clero & populo, ac cæcorum innumerablem ornatu, ad basilicam S. Vincentii detulit tumulandum.* Metaphrastes *die 14. Octobris, ibi: Præterea autem universus Clerus, & omnes magistratus linguis hymnos canentes, & quas manibus gestabant, lampadibus ea illustrantes; quæ tamen magis miraculis resplendebant, quàm lampadibus.* Venantius Fortun. *lib. 1. carm. 1. Paulinus natali 3. & 7.* quorum & aliorum verba refert Sherlogus *d. vestig. 11. scilicet. unice.* Faciunt etiam plura, quæ de luminaribus, & lampada-

dum usu in Ecclesia recepto, contra Vigilantium, & alios hæreticos congefserunt Carrierius *tom. 2. Digest. fidei, folio 609.* Bovius *tom. 1. Roma subterr. lib. 1. cap. 18.* Zerda in *advers. cap. 92.* Crefolius *lib. 3. mystag. cap. 21.* Bulengerius *lib. 2. opusc. cap. 11.* Becanus in *analog. cap. 13.* Crespelius in *summa, verbo Cereus, luminaria, & ignis, Beyerlinch tom. 6. verbo Sacrificium, & nos in cap. 35. Concilii Illiber. cap. 1. de offic. custod.* Sed licet in divinis officiis in Ecclesia celebrandis semper lumen adhibitum esse legamus, hoc tamen in Missæ sacrificio semper præcedere, & adhiberi debere constat ex Concilio Tarracon. relato à Cironio in præfenti, his verbis: *Sacerdotes sanctum Missæ sacrificium sine duabus candelis accensis, & in utraq. parte altaris positis, non peragant.* Concilio Frisingens. celebrato anno 1440. *titul. de celebrat. Missar. ibi: Ut nullus divina Missarum solennia sine luminibus celebrare presumeret.* Ex Tertulliano in *Apolog. cap. 19. ibi: Post aquam manualet, & luminaria.* Quem locum de lumine in Missa omnes Interpretes exponunt. Accedunt Micrologus de *Ecclesiastic. observ. cap. 11.* dum ait: *Juxta Romanum ordinem nunquam Missæ absque divino lumine celebramus, non utique ad depellendos tenebras, cum sit clara dies; sed potius in typum illius luminis, cujus Sacramenta ibi conficimus, sine quo in meridie palpabimus, ut in nocte.* Honorius Augustodun. in *gemma anima, ibi: Lumen Spiritum sanctum significat.* Ideo cum lumine Missa celebratur, quia hoc sacramentum per Spiritum sanctum consecratur, & dignè hoc percipientes à Spiritu sancto illuminantur: lumen enim lætitiã significat. Quare in rubricis generalibus Missalis, §. 20. legitur: *Super altare collocetur crux in medio, & candelabra saltem duo cum candelis accensis hinc & inde in utroque ejus latere.* Latè probant usum, & necessitatem luminis in sacrificio Missæ *Viccomes volum. 4. de ritibus Missæ, lib. 2. cap. 24.* Anton. Monchiacenus 3. p. de *sacrificio Missæ, cap. 10.* Scortia eod. *traçt. lib. 2. cap. 14.* Hieronymus Garcia in *summa. traçt. 3. difficult. 8. dub. 3.* Prado de *Eucharist. q. 83. dub. 19. §. 4.* P. Henao *tom. 2. de sacrif. Missæ, disput. 25. scilicet. 6.* qui disputant, an in lumine olei, ex adipe balenæ, ex tædis, resina, aut pice, vel ex febo, Missæ sacrificium possit celebrari.

Textum hunc exposui in *cap. 2. de confessio.*

TITULUS